

Załącznik Nr 14 - Diagnoza dotycząca zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w województwie łódzkim

Diagnoza dotycząca zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w województwie łódzkim – czerwiec 2020 r.

Celem niniejszego dokumentu jest analiza w układzie przestrzennym i czasowym zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w regionie łódzkim. **Wnioski z przeprowadzonej analizy mogą stanowić podstawę do ukierunkowania interwencji podejmowanych w ramach projektów realizowanych w oparciu o Działanie X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ 2014-2020.** Ponadto przedmiotowa analiza ma na celu zapewnienie jednolitego podejścia do działań w ramach priorytetu inwestycyjnego 8iv.

Opieka nad dziećmi do lat 3 w dokumentach strategicznych i polskim prawie

Zwiększenie aktywności zawodowej pracowników, poprzez umożliwienie im godzenia życia zawodowego i prywatnego, jest postrzegane jako jeden z ważniejszych priorytetów polityk rozwojowych na szczeblu regionalnym (**Działanie X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ**), krajowym (w szczególności cel I.4 „Rozwój Kapitału Ludzkiego” w *Strategii Rozwoju Kraju 2020*) oraz europejskim (priorytet „Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną w strategii „Europa 2020”).

Założenia polityki opieki nad dziećmi do lat 3 zapisane są w **Ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3** z dnia 4 lutego 2011 r. z późn. zm. W jej myśl, opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianie.

Miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie łódzkim

Z danych statystycznych¹ wynika, że w regionie znajdują się 183 żłobki (wraz z oddziałami żłobkowymi), 35 kluby dziecięce i 31 dziennych opiekunów². Oferują one łącznie 8 546 miejsc opieki (z czego 7 724 – w żłobkach (wraz z oddziałami żłobkowymi), 646 – w klubach dziecięcych i 176 u dziennych opiekunów), z których w 2019 roku korzystało 13 148 dzieci. W stosunku do wcześniejszych danych,

¹ Źródła: GUS, BDL, dane stan na dzień 31.12.2019 r.

² Na podstawie danych z portalu informacyjnego Empatia

<https://empatia.mpips.gov.pl/dlaswiadzeniobiorcow/rodzina/d3/wykaz-dziennych-opiekunow> na dzień 02.06.2020 r.

proces uźłobkowania regionu postępuje, ale zarazem istnieją ogromne potrzeby w tym zakresie. Na dzień 31 grudnia 2019 r. **115 gmin nie posiadało żadnej placówki opieki nad dziećmi**. Cztery lata wcześniej liczba ta wynosiła 149.

Tab.1. Liczba placówek, miejsc opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3, dzieci przebywających w placówkach w województwie łódzkim w roku 2019 r.

	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba dzieci przebywających w placówkach
Żłobki (wraz z oddziałami żłobkowymi)	183	7 724	12 324
Kluby dziecięce	35	646	824
Dzienni opiekunowie	31	176**	***
Ogółem	249	8 546	13 148

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BLD

** Na podstawie danych z portalu informacyjnego Empatia <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swadczeniobiorcow/rodzina/d3/wykaz-dziennych-opiekunow>

*** Brak danych

Liczba dzieci w wieku do lat 3 w województwie łódzkim

Według danych GUS w 2019 r. w województwie łódzkim zamieszkiwało 67 619 dzieci w wieku do lat 3, z czego 60,19% w mieście. Z prognoz demograficznych GUS wynika jednak, że liczba dzieci w wieku żłobkowym (0-2 lata) w województwie łódzkim będzie maleć (por. wykres 1). Jest to efektem niekorzystnej sytuacji demograficznej regionu³. Województwo łódzkie notuje jeden z najniższych przyrostów naturalnych w skali kraju, w rezultacie czego liczba mieszkańców systematycznie maleje⁴. Jest to wynikiem długotrwałego spadku liczby urodzeń i niskiego natężenia urodzeń, co oznacza, że w wiek prokreacji wchodzi coraz mniej liczne roczniki.

Ciekawą tendencją jest wzrost liczby dzieci w wieku żłobkowym na obszarach wiejskich. Wynika on z nałożenia się dwóch zjawisk. W ostatnim czasie spada liczba ludności regionu mieszkająca w miastach a zwiększa się populacja ludności wiejskiej⁵. Ponadto, skala ujemnego przyrostu naturalnego jest zdecydowanie mniejsza na obszarach wiejskich niż w miastach – w 2016 r. wskaźnik przyrostu naturalnego (na 1000 mieszkańców) na obszarach wiejskich w województwie wynosił minus 2,21 promila, podczas gdy w miastach minus 3,44 promila⁶.

³ Zob. Łódzkie Biuro Planowania Przestrzennego, *Roczny raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, grudzień 2013, s. 16 i nast.

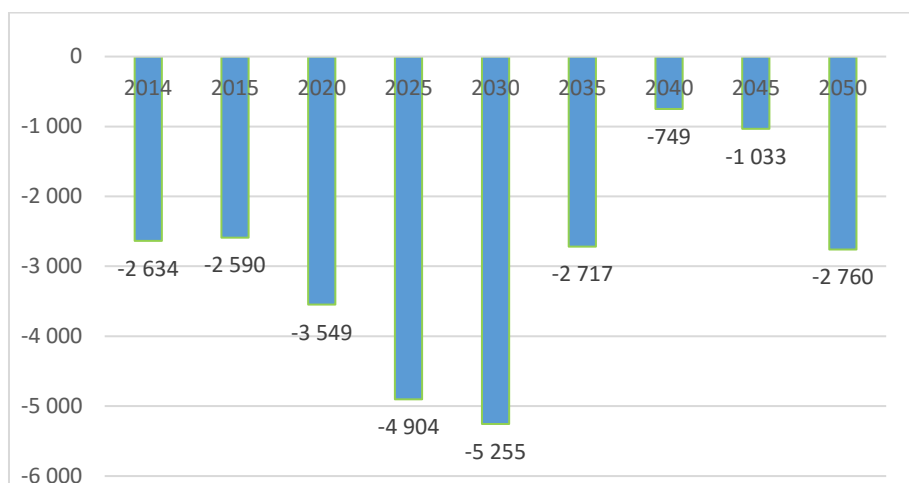
⁴ Urząd Statystyczny w Łodzi, *Ludność, ruch naturalny, migracje w województwie łódzkim w 2016 r.*, Łódź, 2017, s. 10.

⁵ Ibidem, s. 11.

⁶ Ibidem, s. 16.

Wykres 1. Zmiana stanów dzieci w wieku 0-2 lata w latach 2014-2050 w województwie łódzkim

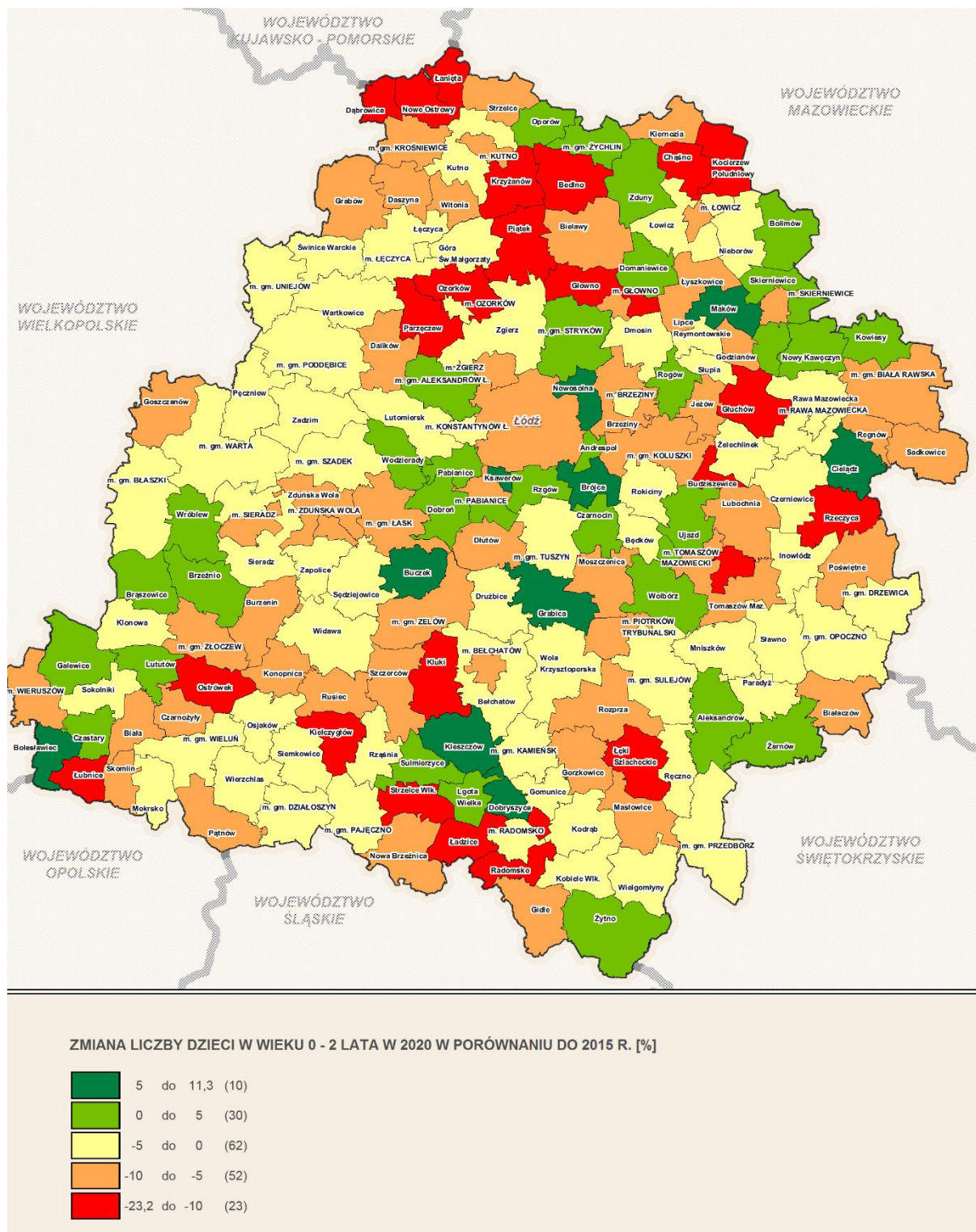

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, Warszawa 2014.

Mapa 1 pokazuje procentową zmianę liczby dzieci w wieku żłobkowym na poziomie gmin na przestrzeni lat 2015-2020. Jej analiza pozwala stwierdzić, że w większości gmin województwa łódzkiego liczba dzieci w wieku 0-2 lata w badanym okresie spadnie, choć nie sposób doszukać się żadnych prawidłowości w ujęciu przestrzennym. **W skali całego regionu przewiduje się, iż do końca 2020 r. (w porównaniu z 2015 r.) liczba dzieci w wieku 0-2 lata zmaleje o ponad 3,5 tys.**

Mapa 1. Procentowa zmiana liczby dzieci w wieku 0-2 lat w 2020 r. w porównaniu do 2015 r.

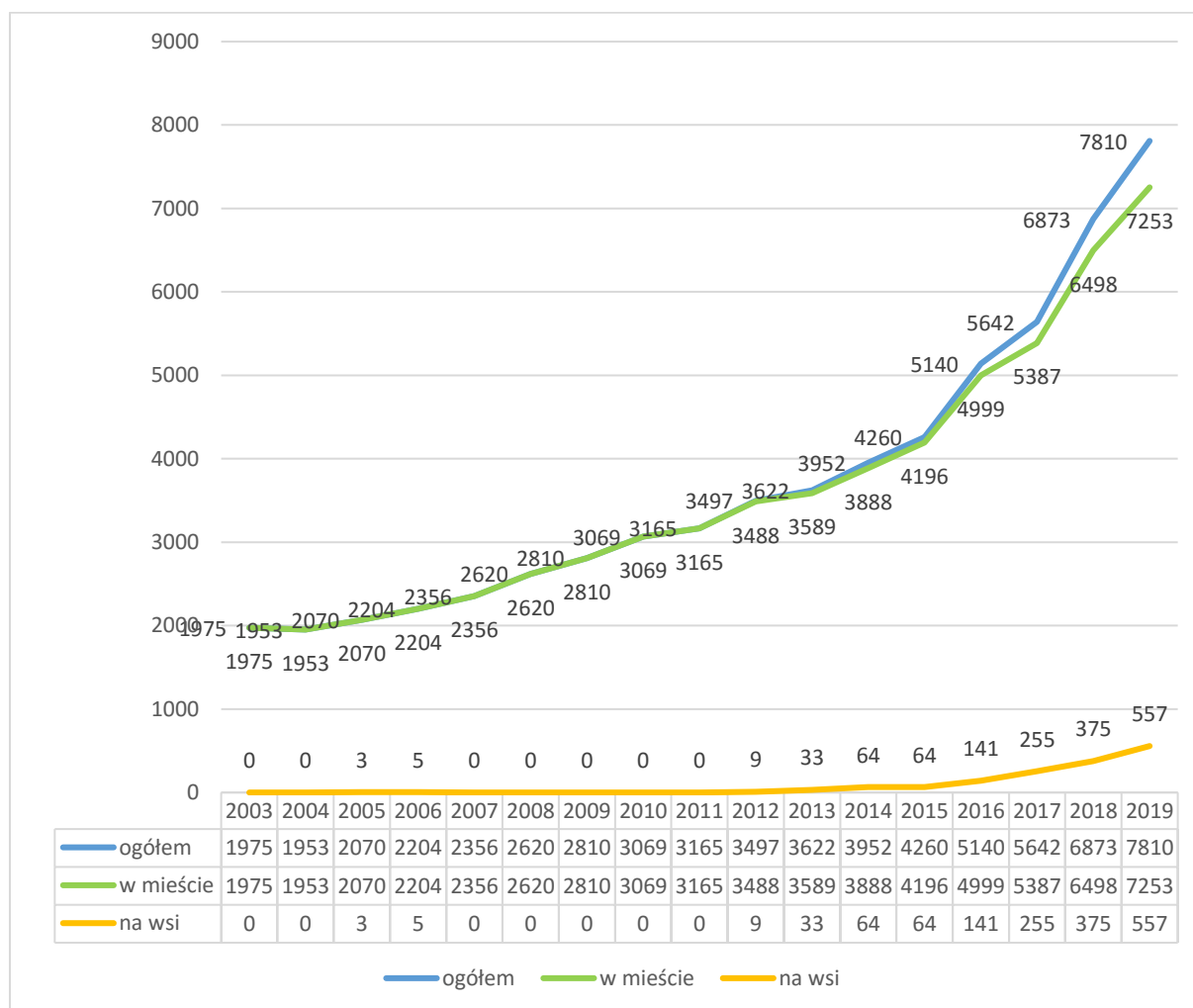
Źródło: Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, dane przekazane 03.12.2016.

Liczba dzieci objęta opieką żłobkową

Według danych GUS, w 2019 r. w regionie łódzkim dzienną opieką instytucjonalną (w żłobkach wraz z oddziałami żłobkowymi i w klubach dziecięcych) objętych było 7 810 dzieci, z czego 7 253 w mieście, a zaledwie 557 na wsi. Biorąc pod uwagę fakt, że obszary wiejskie zamieszkuje 39,82% najmłodszych mieszkańców naszego regionu, a niespełna 2,07% z nich korzysta z różnych form opieki można stwierdzić, że na obszarach wiejskich istnieje poważny deficyt bazy infrastrukturalnej lub/i brak zainteresowania rodziców/opiekunów kierowaniem dzieci do żłobków.

Zauważyć także należy, że liczba dzieci korzystających z opieki żłobkowej w województwie łódzkim systematycznie rośnie (por. wykres 2).

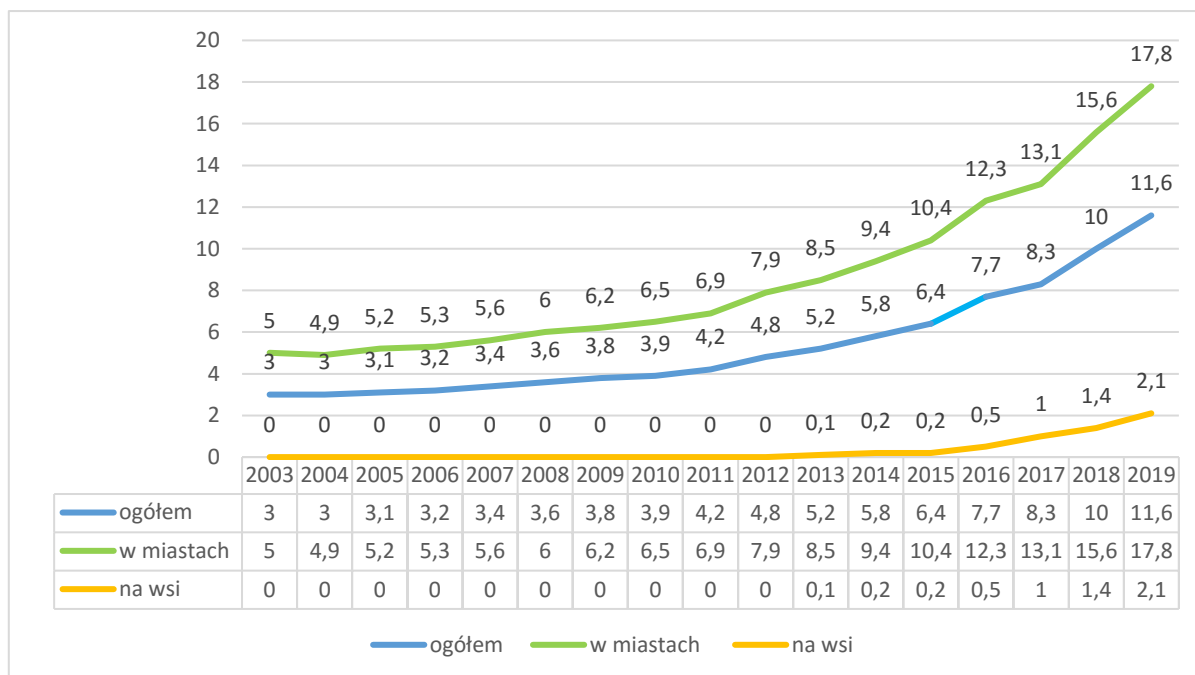
Wykres 2. Liczba dzieci objętych opieką żłobkową w województwie łódzkim w podziale na tereny miejskie i wiejskie w latach 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Według danych GUS odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach⁷ w 2019 r. kształtował się na poziomie 11,55 % (por. wykres 3). Można powiedzieć, że na 1 000 dzieci w wieku do 3 lat jedynie 115 korzystało z opieki żłobkowej.

Wykres 3. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w województwie łódzkim w okresie 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Dane w rozbiciu na powiaty przedstawia wykres 4. Wynika z niego, że **najwyższy odsetek dzieci** korzystających z różnych form dziennej opieki instytucjonalnej **występuje w powiecie miasto Skierniewice – 22,9% i miasto Łódź – 18,5 %**, zaś najniższy – **w powiecie skierniewickim 1,7% i w powiecie łowickim 3,7%** Tabela 2 przedstawia dane na poziomie gmin. Największy odsetek dzieci objętych korzystających z dziennej opieki instytucjonalnej występuje w gminie **Gorzkowice 31,76% i w gminie miejskiej Rawa Mazowiecka 29,48%**.

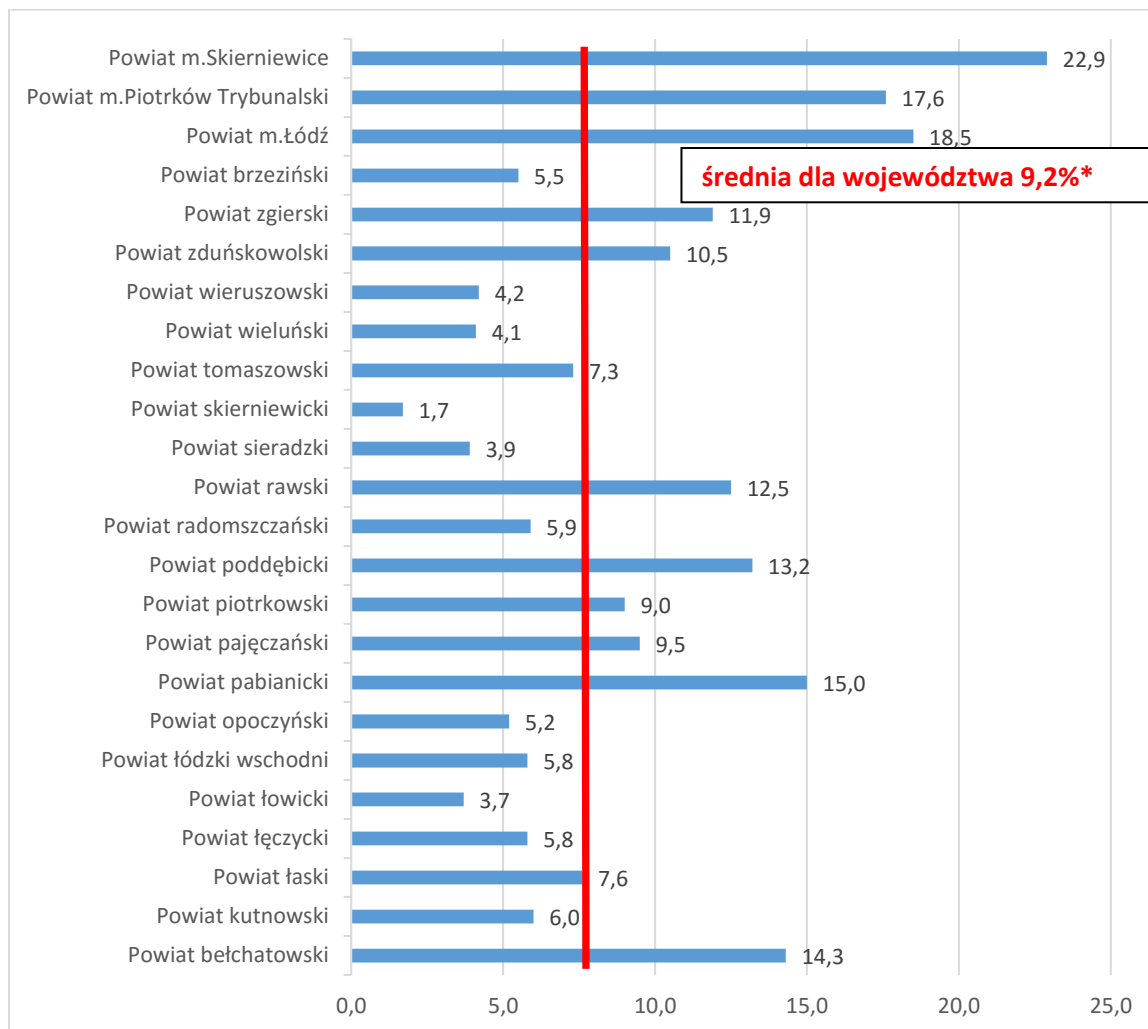
Powyższe dane ukazują dystans dzielący region łódzki i Polskę od standardów europejskich. Już w 2002 r. na szczycie Rady Europejskiej w Barcelonie przyjęto długofalowy cel objęcia 33% dzieci w wieku do lat 3 opieką żłobkową do 2010 r.⁸ Niektóre kraje UE zrealizowały powyższy cel

⁷ Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach to stosunek liczby wszystkich dzieci objętych instytucjonalnymi formami opieki dziennej do liczby dzieci w grupie wieku do 3 lat.

⁸ European Council, *Presidency Conclusions*, 15-16 March 2002, s. 13.

z nadwyżką. W Danii 69% dzieci korzysta z opieki żłobkowej w wymiarze ponad 30 godzin tygodniowo. W Szwecji i Holandii – ponad połowa najmłodszych dzieci korzysta z opieki instytucjonalnej⁹.

Wykres 4. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w powiatach województwa łódzkiego w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

* średnia nieważona ze średnich dla powiatów

Znaczenie interwencji podejmowanych w ramach Działania X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ 2014-2020 dla upowszechnienia opieki żłobkowej

Od 1 stycznia 2015 r. do 31 maja 2020 r. przeprowadzono 13 konkursów w ramach działania X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3”. Wśród wnioskodawców

⁹ Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, *Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe*, 2014th Edition, s. 66.

zdecydowanie przeważały podmioty prywatne, a rzadziej występowały jednostki samorządu terytorialnego. W ich wyniku utworzono lub planowane jest utworzenie 3 258 miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w formie żłobków i klubów dziecięcych oraz opiekunów dziennych.

Z powyższego wynika, że miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 współtworzone przy udziale funduszy strukturalnych posiadają znaczący udział w liczbie miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w regionie, a zatem Europejski Fundusz Społeczny wydatnie przyczynia się do rozwoju infrastruktury społecznej w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, choć jest to niejako "produkt uboczny" aktywizacji zawodowej rodziców, będącej celem działania X.1.

Analiza przestrzenna wskazuje, że projekty związane z utworzeniem nowych miejsc opieki nad małymi dziećmi z Działania X.1. RPO WŁ koncentrują się w miastach: Piotrków Trybunalski, Łódź, Zgierz, Kutno, Radomsko i sąsiadujących z nimi gminach. Całe obszary województwa, szczególnie typowo rolnicze gminy wiejskie, pozostają jednak nadal „białymi plamami”.

Wnioski

1. Liczba placówek i miejsc oferujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 systematycznie rośnie, przy znaczącym udziale funduszy europejskich, jednakże zapewnia opiekę zaledwie dla 11,55 % dzieci.
2. Pomimo przewidywanego spadku liczby dzieci (o ponad 3,5 tys.) do 2020 r., liczba miejsc w żłobkach jest niewystarczająca w stosunku do liczby dzieci, na co mogą wskazywać dane dotyczące niezaspokojonego zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i plany inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie.
3. Poziom „użłobkowania” regionu łódzkiego nie odbiega od średniej krajowej, natomiast odsetek dzieci objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej w województwie i w kraju jest znacząco niższy niż w innych krajach UE.
4. Występuje duża rozbieżność pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi w zakresie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Na obszarach wiejskich, zaledwie 2,1% dzieci do lat 3 objęta jest opieką żłobkową. Wynikać to może ze słabo rozwiniętej infrastruktury. W tym kontekście, niepokój może budzić niewielkie zainteresowanie podmiotów prywatnych i publicznych zlokalizowanych na obszarach wiejskich aplikowaniem o fundusze europejskie przeznaczone na tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Może ono wynikać z obaw o możliwość utrzymania placówki po zakończeniu finansowania z funduszy unijnych przez co najmniej 2 lata, co w kontekście sytuacji demograficznej może stanowić wyzwanie – małe gminy wiejskie w województwie charakteryzuje populacja dzieci w wieku 0-2 lata na poziomie kilkudziesięciu osób.

Tab. 2. Dzieci objęte opieką instytucjonalną (dane na dzień 31 grudnia 2019 r.)

Nazwa	dzieci w wieku do 3 lat ogółem	dzieci objęte opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych	odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych
	[osoba]	[osoba]	[%]
Aleksandrów	129	0	0,00
Aleksandrów Łódzki	889	157	17,66
Andrespol	360	17	4,73
Bedlno	132	0	0,00
Bełchatów - gmina miejska	1 693	381	22,51
Bełchatów - gmina wiejska	371	0	0,00
Będków	104	16	15,39
Biała	148	0	0,00
Biała Rawska	345	24	6,96
Białaczów	159	0	0,00
Bielawy	125	0	0,00
Błaszki	432	0	0,00
Bolesławiec	123	0	0,00
Bolimów	121	0	0,00
Braszewice	155	0	0,00
Brójce	231	0	0,00
Brzeziny - gmina miejska	351	49	13,96
Brzeziny - gmina wiejska	183	0	0,00
Brzeźnio	196	0	0,00
Buczek	136	0	0,00
Budziszewice	60	0	0,00
Burzenin	157	0	0,00
Chaśno	73	0	0,00
Cielądz	124	0	0,00
Czarnocin	116	31	26,73
Czarnożyły	123	0	0,00
Czastary	127	0	0,00
Czerniewice	142	0	0,00
Dalików	126	0	0,00
Daszyna	105	10	9,52
Dąbrowice	38	6	15,79
Dłutów	116	0	0,00
Dmosin	124	0	0,00
Dobroń	213	24	11,27
Dobryczyce	131	0	0,00
Domaniewice	157	0	0,00
Drużbice	149	0	0,00

Drzewica	305	0	0,00
Działoszyn	297	61	20,54
Galewice	188	0	0,00
Gidle	142	0	0,00
Głowno - gmina miejska	341	32	9,39
Głowno - gmina wiejska	139	0	0,00
Głuchów	158	20	12,66
Godzianów	88	0	0,00
Gomunice	169	18	10,65
Gorzkowice	211	67	31,76
Goszczanów	164	0	0,00
Góra Świętej Małgorzaty	115	0	0,00
Grabica	208	0	0,00
Grabów	147	0	0,00
Inowódz	81	0	0,00
Jeźów	99	0	0,00
Kamieński	149	12	8,06
Kielczygłów	115	20	17,40
Kiernozia	66	0	0,00
Kleszczów	283	58	17,67
Klonowa	89	0	0,00
Kluki	132	0	0,00
Kobiele Wielkie	145	0	0,00
Kocierzew Południowy	115	0	0,00
Kodrąb	114	0	0,00
Koluszki	616	66	10,72
Konopnica	90	0	0,00
Konstantynów Łódzki	524	48	9,16
Kowiesy	100	0	0,00
Krośniewice	188	0	0,00
Krzyżanów	118	0	0,00
Ksawerów	178	30	16,86
Kutno - gmina miejska	1157	120	10,38
Kutno - gmina wiejska	202	20	9,90
Lgota Wielka	152	0	0,00
Lipce Reymontowskie	104	0	0,00
Lubochnia	234	0	0,00
Lutomiersk	268	19	7,09
Lututów	139	0	0,00
Ładzice	125	0	0,00
Łanięta	75	0	0,00
Łask	745	89	11,95
Łęczyca - gmina miejska	369	66	17,89
Łęczyca - gmina wiejska	225	0	0,00

Łęki Szlacheckie	74	0	0,00
Łowicz - gmina miejska	766	79	10,32
Łowicz - gmina wiejska	214	0	0,00
Łódź	18 028	3 342	18,54
Łubnice	116	0	0,00
Łyszkowice	205	0	0,00
Maków	186	0	0,00
Masłowice	135	0	0,00
Mniszków	171	0	0,00
Mokrsko	162	0	0,00
Moszczenica	384	9	2,35
Nieborów	279	0	0,00
Nowa Brzeźnica	110	0	0,00
Nowe Ostrowy	94	0	0,00
Nowosolna	136	10	7,36
Nowy Kawęczyn	105	0	0,00
Opoczno	1 002	118	11,78
Oporów	67	0	0,00
Osjaków	133	0	0,00
Ostrówek	47	0	0,00
Ozorków - gmina miejska	496	98	19,76
Ozorków - gmina wiejska	184	0	0,00
Pabianice - gmina miejska	1 585	349	22,02
Pabianice - gmina wiejska	252	0	0,00
Pajęczno	321	39	12,15
Paradyż	134	0	0,00
Parzęczew	133	0	0,00
Pątnów	202	0	0,00
Pęczniew	112	0	0,00
Piątek	171	0	0,00
Piotrków Trybunalski	1 873	330	17,62
Poddębice	400	114	28,50
Poświętne	78	0	0,00
Przedbórz	209	0	0,00
Radomsko - gmina miejska	1 132	148	13,08
Radomsko - gmina wiejska	151	0	0,00
Rawa Mazowiecka - gmina miejska	536	158	29,48
Rawa Mazowiecka - gmina wiejska	243	0	0,00
Regnów	70	0	0,00
Ręczno	111	10	9,01
Rogów	142	0	0,00
Rokiciny	176	28	15,91
Rozprza	395	10	2,54
Rusiec	144	0	0,00

Rząśnia	169	0	0,00
Rzeczyca	138	0	0,00
Rzgów	317	16	5,05
Sadkowice	142	0	0,00
Sędziejowice	196	0	0,00
Siemkowice	144	0	0,00
Sieradz - gmina miejska	1 175	117	9,96
Sieradz - gmina wiejska	321	0	0,00
Skierniewice - gmina miejska	1 496	342	22,86
Skierniewice - gmina wiejska	215	0	0,00
Skomlin	93	0	0,00
Sławno	269	0	0,00
Słupia	84	0	0,00
Sokolniki	158	0	0,00
Stryków	380	61	16,06
Strzelce	110	0	0,00
Strzelce Wielkie	96	11	11,46
Sulejów	460	76	16,53
Sulmierzyce	123	0	0,00
Szadek	238	0	0,00
Szczerców	253	41	16,21
Świnice Warckie	98	0	0,00
Tomaszów Mazowiecki - gmina miejska	1 580	186	11,78
Tomaszów Mazowiecki - gmina wiejska	335	0	0,00
Tuszyn	390	9	2,31
Ujazd	211	0	0,00
Uniejów	211	28	13,27
Warta	327	16	4,90
Wartkowice	202	17	8,42
Widawa	171	15	8,78
Wielgomłyn	137	0	0,00
Wieluń	795	83	10,44
Wieruszów	423	54	12,76
Wierzchlas	184	0	0,00
Witonia	77	0	0,00
Wodzierady	124	0	0,00
Wola Krzysztoporska	393	2	0,51
Wolbórz	279	43	15,42
Wróblew	167	0	0,00
Zadzim	154	0	0,00
Zapolice	154	0	0,00
Zduny	138	0	0,00
Zduńska Wola - gmina miejska	1 067	194	18,19
Zduńska Wola - gmina wiejska	393	0	0,00

Zelów	441	16	3,63
Zgierz - gmina miejska	1 464	168	11,48
Zgierz - gmina wiejska	400	12	3,00
Złoczew	220	0	0,00
Żarnów	163	0	0,00
Żelechlinek	104	0	0,00
Żychlin	260	0	0,00
Żytno	107	0	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL oraz portalu informacyjnego Empatia